

№22(41)

середа, 10 грудня 2003 року

РОМАНИ ЯГ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...

Лекса Мануш

Ціна договірна

ГАЗЕТА ВИХОДИТЬ ЗА СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"

Щира усмішка і радість в очах, які випромінює Бела Робінсон, вражають усіх, хто милується нею, дивлячись на фото. Дівчинка народилася в Україні і виховувалася у Тернопільському дитбудинку. Їй поталанило, бо вона дуже сподобалася американській сім'ї, яка хотіла удочерити дитину – смагляву з гарними рисами обличчя і кучериками. Дівчинка повністю відповідала їхнім уподобанням. 19 січня Бела Робінсон виповнюється 5 років.

Через газету "Романі Яг" дівчинка вітає всіх жителів України, а особливо юних, з радісним святом – Миколаєм Чудотворцем.

"Бажаю міцного здоров'я, веселих радісних свят, миру, радості й благополуччя, а малютам – щасливого дитинства, – каже Бела Робінсон. – Нехай святий Миколай принесе їм усе, чого вони забажають!"

ОБГОВОРЕННЯ

Чи зможуть неурядові організації займатися соціальною роботою?

Чи шай є неурядові організації керен соціально бутві?

19 червня 2003 р. був прийнятий Закон України "Про соціальні послуги". Поява цього Закону, певно, викликана бажанням держави впорядкувати діяльність у сфері надання соціальних послуг в Україні. Закон визначає основи організації та правові принципи надання соціальної допомоги особам, які опинилися в скрутних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги. На жаль, цей Закон не містить механізмів реалізації, які мали би бути розроблені Кабміном у тримісячний термін і обговорені в Києві у грудні нинішнього року.

Чому цей Закон викликає зацікавленість неурядових організацій, які займаються соціальною роботою і надають соціальні послуги?

Найперше, в деяких нормах Закон автоматично призупиняє діяльність неурядових організацій. У чому ж суть цих статей? Суть у отриманні ліцензій на соціальні

послуги, які можуть бути надані організацією.

По-друге. Суб'єктам "третього сектора" (неурядові, неприбуткові організації) необхідно пройти процедуру перереєстрації своїх статутів.

По-третє. Громадські та благодійні організації, залучаючи на благодійних засадах недержавні кошти для надання допомоги тим або іншим особам, яким би мала надати допомогу держава, повинні ще й сплачувати державі за це право.

Таким чином, цілий ряд норм Закону практично припиняють розробку та впровадження інноваційних форм соціальних послуг; дозволяють призупинити діяльність організацій, які надають соціальні послуги, оскільки не розроблені критерії оцінки їх соціальних послуг і системи ліцензування, що може бути використано напередодні президентських виборів і в боротьбі за електорат.

ШТУЧНО СТВОРЮВАНА ВІДСТАЛІСТЬ?

ДУМКИ ВГОЛОС

НА ЧАЧЕС КЕРДО О ЧОРОРІПЕ?

Винесені в заголовок рядки, записані до статті Євгена Сиваченка "Роми між минулим і сьогоденням" (газ. "Моя Батьківщина" №10 від 26 вересня 2002 р.). Автор зазначає, що "навіть у "цивілізованому" XX столітті ця національна меншина піддається таким жорстоким переслідуванням, на фоні яких бліднуть середньовічні репресії". Дійсно, є над чим задуматися, поміркувати.

Свіжий приклад, про який розповідалося на сторінках "Романі Яг", Жителька Перечинщини, яка разом із дьтми просила, опинилася за 40 гривень за ґратами. В торгівничку важко заховоріла... І хоч Президент Л.Кучма оголошує амністію (за амністією буквально днями на волю випущено значну кількість задержаних!), в їх числі нема ромки з Закарпаття. Чи це не свідчення того, що цей етнос не має елементарних людських прав? Наш уряд вкотре довів прийняттям Держбюджету-2004, що йому, образно кажучи, начхати і на українців, так звану титульну націю, і на інші народи, котрі вполю долі опинилися в державі.

Аналізуючи редакційну пошту нашої газети, доходив думки: поки що роми найбільше вірять єдиній людині - Уповноваженій парламенту з прав людини Ніні Карпачовій. До неї адвокат правозахисного центру Василь Дідичин надіслав листа-звернення про мистерства ромки, змущеної (зверність, дорогі читачі, увагу. - Ю.З.) просити в людей, а не красити, аби разом із дьтми не вмерти в холодний хап з голоду. До слова, наприкінці листопада, на нараді ОБСЄ у Відні, Уповноважений пар-

ламенту з прав людини Ніна Карпачова запропонувала створити в рамках цієї організації "громадський трибунал". До цієї установи могли б звертатися жертви тортур і розповідати її працівникам про випадки застосування до них тортур. Згодом таку інформацію б обнародували. Крім того, Ніна Карпачова внесла пропозицію розглянути можливість виділення спеціальних коштів країнам-членам ОБСЄ для виплати компенсацій жертвам тортур.

Що цей етнос повсюдно - в Закарпатті, Полтавщині, Донецьку, Кременчузі - жертва найсправжнішого расизму, свідчить і передача на каналі "1+1" "Подвійний доказ" на тему ромів. Перемішавши все на світі - поділ ромів на ослих, напівослих і козових, їх традиції тощо, ведучі - пані Борсюк та Корчинський, буквально "насміхаються" з того, що за підтримки Фонду "Відродження" у вищих навчальних закладах навчаються тільки... 17 представників ромського населення. І це, мовляв, на всю Україну?

Напрошується резонне запитання: а чому держава стоїть осторонь навчання молоді? Вже майже цинізмом звучить твердження, що Українська академія при Президентові України видала книгу, де вміщено й результати різних опитувань. До прикладу, в Одесі лише 3% населення хочуть бачити ромів у своїй родині, а 35% - казати, що не допустили б ромів в Україну.

Той факт, що лише значна частина ромських дітей вміє читати й писати, а серед старших масова безграмотність, - такі докази

штучного створення відсталості і ким? Державою. Як вказує вже згаданий нами автор статті "Роми між минулим і сьогоденням" Євген Сиваченко, "економічна сегрегація ромів фактично стала політикою, явищем повсякденним. Їх відмовляються приймати навіть на найнекваліфікованішу роботу. Результат такої расової нетерпимості і тут видно - безробіття серед ромів сягає 90%".

Мусимо сказати, що дитяча смертність цих сучасних злидарів у європейському суспільстві - одна з найбільш високих у світі.

... Пишу ці рядки. А на столі переді мною одна з довгоочікуваних відповідей на крик-звернення погорільців до мера Ужгорода Погорелова, губернатора Івана Різак та Президента... Ї довелось вашому кореспонденту буквально "вбивати". Хіба це не зразок дискримінації? Наведемо дослівно цей образчик бюрократизму, фарисейства, який надійшов із значним запізненням.

м.Ужгород.

вул.Тельмана, 8/1, Буко І.П.
Виконкомом Ужгородської міської ради розглянуто звернення мешканців будинку №8 по вул.Тельмана в м.Ужгороді.

Встановлено, що будинки №№ 2, 4, 6, 8, 10, 14 є комунальною власністю міста і обслуговуються ДКП ЖРЕР-4. В даній будинках 26 квартир, в яких зареєстровано 122 мешканці. У двох триквартирних будинках № 18 і 20 по вул.Тельмана, які наприкінці 2001 року повністю згоріли і зняті з комунального балансу, було прописано 32 чоловіки, котрі переселені в інші райони міста. (Продовження на 6 стор.)

ВИСТУПИМО РАЗОМ

ПАМ'ЯТЬ НЕ МАЄ НАЦІОНАЛЬНОСТІ

До редакції нашої газети звернувся президент Міжнародного союзу ромів краї Балтії та СНД Олег Козловський з листом, який торкається болючого питання - будівництва пам'ятника жертвам Голокосту. Не все так просто, як здається на перший погляд. Втім, нехай читачі самі зроблять свої висновки.

"Я гадаю, що нам необхідно обговорити дуже важливе, на мій погляд, питання будівництва пам'ятника ромам-жертвам Голокосту в Берліні, відаючи тим самим данину пам'яті нашим предкам, котрі постраждали під час Другої світової війни.

У Берліні зараз йде будівництво пам'ятника євреям-жертвам фашизму. Та якщо звернутися до історії, можна зрозуміти, що

єврейський і ромський народи мають багато спільного (на жаль, здебільшого, це трагічні моменти). За роки війни 95% ромського населення в Європі було знищено, і ми вважаємо за необхідне увічнити пам'ять про наше минуле, про страждання наших предків. Якщо це необхідно, ми готові зібрати архівні дані про потерпілих ромів у роки війни.

Це наше минуле, без якого не було б нас, наших рідних, сьогодення, і ніхто не має права його забутти - ні ми, ні наші діти, ні діти наших дітей.

Ми нічого не маємо проти будівництва пам'ятника жертвам нацизму єврейського народу, але невже наш народ постраждав менше, невже ми не можемо створити гідний пам'ятник нашим предкам?

З нетерпінням очікую від вас відгуків на цей лист, і, може, у вас уже будуть конкретні пропозиції щодо цієї акції.

Нагадую вам наш e-mail:
belarus_roma@yahoo.com

ROM-ПРЕС

У Новоріччя - з обрізкою зарплатою

Президент Леонід Кучма підписав Закон "Про внесення змін до Державного бюджету України на 2003 рік". Отже, Кабінет Міністрів зобов'язаний ввести з 1 січня 2004 року розмір мінімальної зарплати 205 грн., а з першого листопада 231 грн.

Проти цього Закону категорично виступає опозиція, яка вимагає встановити мінімальну зарплату на рівні 237 гривень на місяць. Однак Президент проігнорував її думку.

Кількість хворих збільшилася у 6-8 разів

Голова Державного комітету у справах сім'ї та молоді Валентина Довженко стурбована тим, що за останні десять років кількість хворих на наркоманію серед неповнолітніх збільшилася у 6-8 разів. А смертність серед осіб цієї групи зросла у 40 разів. Спостерігається і тенденція до раннього залучення молоді до куріння, вживання алкоголю.

За словами Довженко, гострою залишається проблема СНІДу та туберкульозу (за темпами поширення ВІЛ-інфекції Україна займає одне з перших у Європі, а кількість хворих на туберкульоз серед молоді сягнула 9 тисяч).

Кошти на прожиття, гитину і похорон - збільшено

На 2004 рік уряд запропонував Верховній Раді затвердити новий прожитковий мінімум. Як повідомив міністр праці і соціальної політики Михайло Папів, він для працездатних громадян складає - 382 грн., непрацездатних - 281 грн.

Уряд висунув також пропозицію збільшити виплату разової матеріальної допомоги при народженні дитини більше ніж удвічі - до 764 грн. Також пропонується збільшити разову допомогу на похорон - 382 грн. (зараз 365 грн.).

Хімічні заводи Закарпаття - загроза природі та здоров'ю ромів

На невеликому Закарпатті розташовано чимало хімічних підприємств. П'ять із них становлять загрозу. Скажімо, "Петро Карбо Хем" на Мукачівщині. Це підприємство буквально сусидить із ромським табором. Жителі краю неоднораз порушували питання про його закриття, але віз і нині там. Вже навіть губернатор Іван Різак на прес-конференції в ОДА сказав, що має сумніви щодо того, чи потрібні Закарпаттю такі "хімічні" заводи.

Три із п'яти підприємств ("Петро Карбо Хем", "Хенкель" в Ужгороді, Перечинський, Свалявський лісохімкомбінат та ЦБМ "Карпати") збиткові. Окремі т.з. "заводи" вкладають лише по одній-п'ять тисяч гривень на рік у природоохоронні технології. Триває забруднення річок, хворіють люди. Доки влада закриватиме очі на неподобства?

Несправний електрообігрівач чи навмисний пігнап є причиною пожежі в Університеті Дружби народів?

На ці питання досі ще не дано конкретної відповіді, хоч минув уже певний час з того дня, як у московському гуртожитку Університету Дружби народів горіли студенти. У лікарнях перебуває 171 потерпілий від пожежі. А загальне число потерпілих, за даними медиків, становить 232 особи. Загинули 36 чоловік. Поміж загиблих і потерпілих - молодь із 23 країн, в тому числі і з України.

Закінчилася епоха Шеварднадзе - втечею "кавказького лиса"

П'ятимільйонна кавказька країна згинула, скинувши зі своїх плечей 75-літнього довгожителю-керівника. Перебуваючи на своєму посту 11 років, Шеварднадзе за останній час довів країну до зубожиння.

На зміну "свиному кавказькому лису" (так називали цього правителя) приходить до влади нова команда під керівництвом 39-річної Ніно Бурджанадзе.

Маємо нового Генпрокурора і нових його замірів

Новий Генеральний прокурор України Геннадій Васильєв, який замінив Святослава Пискуна, провів кадрові зміни в очолюваній ним установі. Першим заступником Генпрокурора став Віктор Кудрявцев; заступниками призначено: Ольгу Коляцьку (до цього очолювала Координаційний комітет по боротьбі з корупцією та органічностістю при Президенті України), Миколу Голомшчу, Степана Маліцького, Віктора Пшонку, головним військовим прокурором - заступником Генпрокурора призначено Анатолія Головіна.

Юрай Кресило любить малювати ромок

Хоча словацькому художнику Юраю Кресилу вже 71 рік, але він і сьогодні не може байдуже пройти повз ромських жінок-красунь. Майстер пензля вважає, що у ромок дуже яскраво виражені риси обличчя. Немало їх портретів створив митець.

У ці дні в галереї "Ужгород" в обласному центрі Закарпаття експонується персональна виставка гостя зі Словаччини. Увазі глядачів представлено краще з творчості художника, який вдало поєднує не лише в жанрі портрета, але є талановитим пейзажистом.

До відома читачів і слухачів!

Закарпатська громадська радіостанція "Світ-FM 104,7" створена півтора роки тому. Працівники радіостанції забезпечують кращим півтора року тому. Працівники радіостанції забезпечують кращим півтора року тому. Працівники радіостанції забезпечують кращим півтора року тому. Працівники радіостанції забезпечують кращим півтора року тому.

ЧИ БУДЕМО МАТИ ПОЛІТИЧНУ ОРГАНІЗАЦІЮ ЄВРОПЕЙСЬКИХ РОМІВ?

З цією ініціативою до всіх європейських ромів звернувся відомий ромський політичний діяч Райко Джурич, який змусив в'їжджати ромів до Європи свідомі заговорити про ромський Голокост.

Робота таких європейських наднаціональних утворень, як Європейський Союз, Рада Європи, змушує ромів подумати про подібне політичне утворення. Адже вести активний діалог з такими організаціями можливо лише на паритетній основі.

Пропонуємо читачам лист-звернення Райко Джурича до ромських організацій та їх лідерів

"Ми, ромі, не можемо досягти чогось суттєвого, поки не сформуємо наше власне європейське політичне об'єднання.

По-перше. Роми - це одна з найбільших національних меншин в Європі: їх близько 12 мільйонів. Це потенційно значна сила.

По-друге. Політичні об'єднан-

ня ромів уже існують у багатьох європейських державах: у Болгарії, Румунії, Македонії, Сербії, Хорватії, Чехії, Словаччині. Враховуючи їх досвід, є можливість реалізувати ідею політичного об'єднання ромів Європи.

Якщо погоджується з цією думкою, даний лист необхідно надіслати всім, хто зацікавився

цією ідеєю, особливо у тих країнах Західної Європи, які вже є членами Європейського Союзу: Іспанії, Португалії, Німеччині, Австрії, Франції, Великобританії, Данії, Голландії тощо. А також представникам тих країн, які вже найближчим часом стануть учасниками Європейського Союзу, - Польщі, Угорщини, Чехії, Латвії, Литви, Естонії, Словенії та іншим.

Цей орган повинен бути якнайшвидше створений на території, який має відбутися у Відні (Австрія). Тим, хто зацікавлений взяти у ньому участь, необхідно надіслати листа за адресою:

D-r Raiko Djuric, 15 Marburger Str., Berlin D -10789, Germany

Шкода, що у цьому списку України немає. Цю адресу?

ВІДКРИТО РОМСЬКУ НЕДІЛЬНУ ШКОЛУ

На жаль, ромі ряду сіл Закарпаття не розмовляють ромською мовою, не знають її. А без рідної мови, як відомо, неможлива національна самосвідомість.

Ось чому можна вітати кожен факт відкриття ромських шкіл чи класів, де діти мають можливість вивчати свою рідну мову.

Як повідомляє голова Виноградського районного ромського культурно-просвітнього товариства "Романо Дром" Ласло Дюрі, у с.Великі Ком'яти на Виноградщині за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" товариство відкрило недільну ромську школу. Цьому сприяли і сільська рада (голова І.І.Бабинець), яка виділила кошти для приміщення, а також Виноградська районна рада на чолі з М.П.Довжанином, яка і надала

кошти на ремонт у сумі 7 тис. гривень.

У школі навчатимуться 24 учні віком з 6 до 14 років. Українську мову і літературу їх навчатиме Марія Іванівна Філіп, а ромської

- голова товариства Ласло Дюрі. Заняття проводитимуться у суботу і неділю.

Учні недільної ромської школи вже готують до Нового року святковий концерт.

ВЧИНЕНО НАРУГУ НАД РОМСЬКИМ ПРАПОРОМ

ЛАДЖАВО КЕРДЕ ПРЕ РОМАНІ ГАСТАВА (ПРАПОРО)

І тому можна зрозуміти наше обурення, коли через три тижні після відкриття школи, до редакції газети "Романі Яг" звернувся голова Виноградського районного ромського товариства "Романо дром" Ласло Дюрі з надзвичайно гучною справою: вночі

3 грудня 2003 р. невідомими було вчинено наругу над ромським прапором, який знаходився на флагштоці поруч із українським державним прапором біля недільної ромської школи у с.Великі Ком'яти, що на Виноградщині.

Цей ганебний вчинок - очевидний прояв дискримінації проти ромів.

Засуджуємо і вимагаємо від правоохоронних органів знайти винних та покарати відповідно до закону.

ЗРОБИМО ВИСНОВКИ

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ У БОЛГАРІЇ

У кінці листопада в Софії відбувся одноденний семінар із питань недоброчинного ставлення до ромів під час виборів 2003 р. до місцевих органів влади. Семінар був проведений газетою "Drom Dromendar" та журналом "Права людини", який видається Гельсінкським болгарським комітетом.

Близько 40 найвідоміших ромських журналістів, політиків, лідерів громадських організацій, аналітик професор Євгені Данов, директор Науково-дослідницького інституту болгарського філіалу Gallup International професор - Дживко Георгієв.

На зібранні було зазначено, що у ході виборів, які проходили у двох турах (I тур - 26 жовтня, а II тур - 2 листопада) ромські представники та коаліції, в яких вони брали участь, досягли певних успіхів. 126 ромів були обрані більш як у 70 муніципалітетів. Крім того, ще 36 ромів були обрані від різноманітних політичних об'єднань та

коаліцій. Двоє ромів взяли участь у виборах як незалежні від політичних партій і блоків.

Таким чином, 164 ромі на сьогодні є депутатами різних рівнів органів місцевого самоврядування. Це на 60% більше, ніж під час виборів 1999 року, коли лише близько 100 ромів було обрано до локальних урядових установ. Збільшилася і кількість ромів, які стали мерами сіл, переважно населених ромами.

Проте ряд доповідачів зазначили, що, незважаючи на демократичні зміни, які спостерігалися в ході виборів, ряд кандидатів у депутати використовували антиромський гасла в ході передвиборної кампанії. У місті Самоков поширювалися листівки проти ромських кандидатів. (П'ятеро з них все ж були обрані). Мотивуванням цих апеляцій було те, що ромські депутати, якщо будуть обрані у місцеві органи влади, перетворять місто у Gypsy town. Подібні випадки були зафіксовані у містах Розлог, Відін, Слівен.

У ході семінару розпочалася довгострокова дискусія про май-

бутню політичну участь ромів у Болгарії. Багато з учасників наголосували про обов'язкову політичну інтеграцію ромів у суспільство. Деякі з них акцентували на негативних наслідках участі ромів у різних політичних блоках, оскільки це призвело до розсіювання голосів. Інші наголосували на недостатньому фінансуванні передвиборної кампанії, що було однією з найбільших перепон у політичній участі ромських представників.

Політичні експерти професори Данов і Георгієв говорили про можливість участі ромів у майбутніх парламентських виборах, що проходять у Болгарії влітку 2005 року. Вони акцентували увагу на таких факторах: ромська меншина стає значною політичною силою в країні і може вести активну передвиборну кампанію навіть в умовах антиромських настроїв. У Болгарії відсутня успішна державна політика, яка би боролася з расизмом, етнічними упередженнями. Вони порадили політикам-ромом об'єднатися з найбільшими прощарками населення, залучити їх до спільних об'єднаних дій.

ВІДРЯДЖЕННЯ ЗА СКАРГАМИ ЧИТАЧІВ

ЧИ ПОТРІБНО РОБИТИ ПОЛІТИКУ ТАМ, ДЕ НЕОБХІДНА ЗВИЧАЙНА ПОРЯДНІСТЬ? АБО ЯК ПАН ФІЛЬВАРОЧНИЙ ДУРИТЬ РОМІВ

Чи тробуй те керен е політика кготе, кай тробуй те авел е патів? вай Сар о рай Фільварочний дилярел е ромен

Порядності, в цьому переконалися, як кажуть, на власні очі, нема в керівників ВАТ "Закарпаттягазбуд", очолюваного паном Фільварочним.

Утім, усе за порядком. Здавалося, після критичного сигналу в тижденьку "Старий замок" ("Роми Королева боляться зими", газета від 20-26 листопада) на місці події закінчили роботу. А вже для того, аби її закінчити, потрібно не більше й не менше - тиждень. Голубе паливо прийде у домвки!

Шось на зразок підготовки до великої битви нагадували вулиці Королева і не одна, а всі сім - Жданова, Одеська, Вишнева, Каштанова та інші. Автомашинною навіть узбіччям не під'їдеш. Отож пішки доставлялися будинку брова, депутата селищної ради Адальберта Івановича Шомовка. Нас вразило - його будинок нічим не відрізнявся від інших (у таборі проживають близько 1500 чоловік населення). Були й набагато просторіші. На парканах під не дуже сильним, а все ж сонцем, сохнули рясні слідниці ромок. У такому ж барвистому одязі походжали дівчата, діти, старші ромки. Екзотика, якої нде інде не побачиш.

Бров виглядав далеко молодшим за свої літа (бівомом уже 20 років). Ще за життя батько передав йому цю ношу.

Розповідав: - Я не люблю людей, які не вміють тримати свого слова. Ми всі роки мали тепло від дров. Їх стало все важче купувати на базарі. Отож вирішили, коли випала така нагода, провести газ. Зібрали кошти. Їх потрібно було чимало - 35 тисяч гривень. А газифікація семи вулиць - це 1160 метрів. Ще в кінці квітня, а точ-

ніше 25 числа, ромська громада, яку я представляв, уклала угоду. Підрядник (ВАТ "Закарпаттягазбуд", В.Г.Фільварочний) зобов'язувався розпочати роботи з будівництва підземного газопроводу з пластмасовими трубами не пізніше через 15 днів після отримання авансу...

Адальберта Івановича слухали десятки ромів, які, дізнавшись, що приїхали журналісти з їхньої ромської газети, сходилися на площу перед молитовним будинком. Багато хто з них сипав не зовсім милозвучні слова на адресу газозавіків.

- Знаєте, що роблять представники цієї фірми? - сердито запитував молодий чоловік з дитиною на руках. - Їздять по селам, укладаючи договори. Щоб було їх більше - зарплата вища.

- Підрядник почав роботи, - продовжував далі Адальберт Іванович. (У травні фірма отримала 19600 гривень). - Дружно було розрити вулиці, в деяких місцях прокладені пластмасові труби. В однедень га-

збудівники забрали техніку й непомітно зникли.

Роми почали обурюватися тоді, коли випали перші дощі і вулицями не можна було ні пройти, ні проїхати: траншеї заповнилися водою, зсувався ґрунт.

З першими наріканнями, ясна річ, роми пішли до селищного голови. Бров із головою (Михайлом Ковачем) зателефонували в Мухачево, де знаходиться згадане товариство. Звідти посипалися обіцянки. З'їздили туди й самі. Та справа з місця не зрушилася.

ЛИСТ ДО МІНІСТРА

- Роми не дуже люблять писати скарги, - няковіючи, говорив бров, і подає з уже тугої папки (документи-договори, звертання, скарги) конверти.

Виявляється, спробували розказати про тягину з газобудівниками міністру газової промисловості...

Гадаєте, допомогло? Де там!!!

Справжні біди з тими вулицями почалися згодом. Так, оди-

ЗАМІСТЬ КОМЕНТАРЯ

- Всього чотири - п'ять днів потрібно, аби завершити роботи, - обурювався заступник голови селищної ради Іван Васильович Блищак. - Телефонували неодноразу у Мухачево до керівництва "Закарпаттягазбуду". Наберуть об'єктів, а потім мучать людей. Вже й по місцевому телебаченню показували, як ромам Королева заводять газ... Ніщо не помагає...

Дізналися, вже майже налаштовані на дорогу в Мухачево, що неподалік Королева в післяобідній час відбудуться урочистості з нагоди свята - в одному з сіл запалає голубе паливо. З'їдеться високе начальство, зокрема очікують Ларису Янівну Савікову, яка веде всі питання газифікації.

Пані Ларису у вказаному селі не знайшли. Зате вдалося зустрітися з виконробом - Борисом Вікторовичем Самиковим. Він заповнив, що все буде о'кей! Днями.

Й справді. На наших очах, немов із хмар, наразі виник екскаватор. Зварник 4-го розміру Віктор Дзяком, його помічник Геннадій Мецгер і тракторист кілька хвилин попрацювали (заривали трубу, забувши про прикриття її піском). І на тому все скінчилося... Школярі-роми записали номер трактора (7277). Мовляв, згодиться для газети...

Отака історія. А між тим на базарі ціна за відров уже сягала сотні гривень.

Юлія Зейкан.
На світлинах Мирослава Горвата читачі можуть бачити й окремі епізоди з побаченого й почутого у відрядженні за скаргами наших читачів.

Ромський табір селища Королево на Закарпатті.
P.S. Вже коли матеріал брову табору й дізналися, що все по-старому.

ВПРОГОЛОДЬ НЕ ВСИДІТИ ЗА ПАРТОЮ.... БОКГАЛО НАШТІК БЕШЕС ПАЛА СКАМІН...

Візитний день райметодкабінету - в школі Свалевського ромського табору.

Яка ж мета методичних днів? Найперше, це - надання методичної допомоги вчителю, відвідування уроків, знайомство з концептами, які вчитель готує... Це говорили нам у відповідь на запитання, а ще додали: ясна річ, заглядаємо в учнівські куточки, цікавимося матеріальною базою школи, забезпеченням підручниками...

Не було в школі зайвої суєти. З усього

було видно, що педагоги готові до занять, і візитний методичний день - то є допомога для них. Директор теж задіяний у роботу. У школі (I-IV класів) за списком 88 учнів. Однак відвідують заняття хіба що 50 відсотків. Причини? До цього року возили смачні обіди. Хлопчики та дівчатка сьогодні отримують хіба що сухий пайок - чай, булочку.

Чимало дітей табору з бідних сімей. Впроголодь не всидіти за партою. Отож, тут треба спільно шукати вихід. І вже зовсім не сприйняли виправдання, що нема транспорту, аби привозити щодня в школу їжу... Будемо сподіватися, що й питання з харчуванням дітей буде вирішено. Вітім, газета триматиме його на контролі.

Влінформ.
На світлинці Мирослава Горвата: спільно сфотографувалися методисти, педагоги і учні.

ЦАРСЬКА МИЛІСТЬ КРАЇЦКО БРІґА

Кажуть, що в Росії за царських часів держава не клопоталася про ромів, нібито їм не приділялося належної уваги. Але це не зовсім так. Ось тільки один факт. 220 років тому, а точніше 21 грудня 1783 року сама імператриця Катерина II видала указ про зарахування ромів до стану селян... Здавалося, благородний жест самодержчиз - визнати й ромів офіційно членами суспільства, громадянами держави. Але ж згадуємо, що тоді селянство в Російській імперії було поголовно закріпачене. І одразу стане зрозумілим, що метою цього "піклування" було саме закріпачення ромів, які до цього не були кріпаками, а мали, по-сьогоднішньому кажучи, "вільний" статус.

Та це ще не все. Цим же указом встановлювалося, що роми мали сплачувати в казну різні "податі" та податки. Дуже промовисто це видно із самої назви указу: "О причисленні цыган к сословию крестьян и взимании с них податей и налогов".

Отака царська милість. Але якщо добре вдуматися, проаналізувати все, що наша українська влада у верхах і на місцях робить "задля блага своїх громадян", то можна впевнено ска-

зати, що й сьогодні відбувається щось подібне. Щоправда, якихось указів щодо приборкання ромів на даний історичний момент невідомо. Зате "піклування" про ромів, як і взагалі про всіх, як то кажуть, пересічних громадян України, дуже відчувається. Відчувається не в тому плані, щоб налагоджувати виробництво, створювати робочі місця, розвивати всі галузі вітчизняної економіки і тим самим давати людям можливість поліпшувати рівень свого життя. Це "піклування" спрямоване на те, щоб, не дай Боже, якісь безробітний ром не ухилився від сплати в казну всляких податей та податків, бо він повинен бути "свідомим податківцем" і не брати приклад з олігархів та різних "крутих", "нових", які недоплатять казни десятків і сотні тисяч, а в сукупності - мільярди гривень.

Про ромів згадують і тоді, коли наближаються чергові вибори чи то Верховної Ради, чи то Президента. Тоді можна і наслуухатися, і начитатися, як дуже патріотичні і дуже демократичні патріоти день і ніч турбуються "про цей бідний народ".

Степан Келар, м.Київ

ДВА ПИТАННЯ...

ДУЙ ЛАВА...

ЗДОРОВ'Я

Усх ромів Чернігівщини, а це понад чотири тисячі чоловік, хвилюють два головні й життєво важливі питання: здоров'я і правозахист.

Місто Чернігів розташоване за сімдесять кілометрів від Чорнобильської атомної станції. Хмара зі смертоносним наповненням кілька разів пропливла над областю та центром, рясно посилавчи радіоактивним попелом землю. А оскільки територія знаходиться поза тридцятикілометровою зоною, встановленою державою як такою, що не отримала статус забрудненої і має відповідну державну підтримку, у нас

ворюваності у моїй сім'ї після Чорнобильської аварії.

Сім років тому від онкозахворованя помирає мій батько, який за все своє життя нічим серйозним не хворів, був могутньої статури, до того ж, за натурою - оптиміст і життєлюб. Він користувався заслуженим авторитетом і повагою ромів не тільки Чернігівщини, а й багатьох інших областей України.

Старша сестра перенесла дві серйозні онкооперації. У дружини брата - видалили молочну залозу. Двоє маленьких дітей страждають на захворювання суглобів.

У нас мало пенсіонерів, та й ті просто ведуть боротьбу за вижи-

не знаходжу відповіді. А люди - це не середньостатистичні особи, а мої рідні і знайомі, мої земляки - хворіють і помирають...

ПРАВЗАХИСТ

З огляду на виконання службових обов'язків як адвокату мені практично кожного дня доводиться спілкуватися з суддями, прокурорами, працівниками правоохоронних органів різних рангів. І, відповідно, часто і багато доводиться обговорювати питання про злочинність серед ромів.

З великою гордістю можу сказати, що за останні 10-15 років, незважаючи на всі негаразди області, на території Чернігівської області ромами не скоєно жодного злочину, що належить до категорії особливо важких.

На жаль, мають місце такі злочини, як крадіжки державного і особистого майна.

Я не захищаю осіб, що скоїли злочини, пов'язані з життям і здоров'ям людини. Однак при детальному аналізі причин, умов скоєння крадіжок доходжу висновків, що головна причина - матеріальні нестатки в сім'ї. Якщо б у сім'ях був хоча б мінімальний дохід на кожного члена родини, якби люди мали постійну роботу і стабу, хоч і невелику заробітну плату на хліб насущний, ніхто би з них не пішов на кримінальний злочин.

Хочу ще звернути увагу на ставлення працівників міліції (оперативних працівників, слідчих, працівників карного розшуку) до тих представників нашої народності, хто опустився. Користуючись тим, що роми, на превеликий жаль, у більшості своїй малограмотні, не знають своїх прав і часто не можуть самі

себе захистити, працівники органів слідства нерідко займаються залякуванням, завдають тілесні ушкодження різного ступеня важкості, знущаються над ромами, виявляють свавілля. Наведу такий приклад. Вночі восьмого квітня (якраз на Міжнародний день ромів) мене розбудив телефонний дзвінок з Конотопа (Сумська область), що за 300 км від Чернігова.

Молодого рома Р.Н. з м.Ніжин Чернігівської області вранці з лямпа забрали люди у мілцейській формі, не пояснивши, за що затримали і куди ведуть.

Чимало годин витратили його дружина і близькі родичі, розшукуючи молодого чоловіка. Але вранці 9 квітня я зайшла до кабінету заступника міськвідділу міліції м.Конотопа.

Оскільки я смаглява на вигляд і прийшла разом із членом сім'ї затриманого, хамству, невихованості, невігластву службовця можна було тільки дивуватися. Проте, коли він довався, що я, сама ромка, адвокат і приїхала, щоб розібратися з обставинами затримання Р.Н., заступник міліції настільки змінив свій тон, що нам стало ще неприємніше.

На питання про те, на якій основі був затриманий Р.Н., пояснили, що його нібито запросили як свідка розказати, що він знає про особу, яка здійснила злочин. Насправді з нього просто вбивали показання.

Після моїх зауважень з приводу безтактовного поведіння заступника начальника відділу міліції та його підлеглих (оскільки все робилося за його наказом) він попросив нас зачекати, а потім втік, відіславши до мене начальника карного розшуку.

Копи я зайшла у кабінет, де був Р., то побачила, що він сидить на стільці, а поряд стоїть світлолобий співробітник міліції з піднятим над головою рома руками.

За добу з 8 по 9 квітня Р. чотири рази жорстоко били. На нч його, інваліда дитинства (ушкод-

жена одна рука), наручниками приковували до високого сейфу. З його слів, йому шість разів одягали на голову шльоний поліетиленовий пакет, який не давав дихати. Особисто сам начальник карного розшуку тискав його горло руками.

Я забрала Р. після обіду додому, а вночі 9 квітня його на "швидкій" відвезли до лікарні, де він був госпіталізований по 3 травня з діагнозом "закрита черепно-мозкова травма і множинні тілесні ушкодження".

У день звільнення Р.Н. я зайшла з делегацією ромів до прокурора м.Конотопа, але той втік від нас у пряму розумінні слова. На офіційно подану заяву про перевизначення повноважень співробітниками міліції він належним чином не відреагував.

Тоді ми поставили питання про відповідальність посадовця, який порушив всі норми процесуального кодексу. Нарешті через 6 місяців, після численних нагадувань і клопотань, отримали відповідь, яку і чекали від прокурора м.Конотопа. Прокуратурою Конотопського району повідомлено про порушення кримінальної справи за фактом перевизначення влади... Це була перша перемога на Чернігівщині ромів, у тому числі й моя.

Марія Іванова, адвокат, м.Чернігів.

Р.С. Через газету "Романі Яг" хочу висловити глибоку подяку губернатору Чернігівської області Валентину Васильовичу Мельничу за те, що після зустрічі з керівниками національно-культурних організацій і його виступу на цьому заході він дав доручення начальнику Управління внутрішніх справ по Чернігівській області з вивчення, аналізу і ліквідації випадків порушень прав, упередженого ставлення та використання засобів фізичного впливу до осіб ромської народності.

Якби у державних структурах працювало більше таких людей, як В.В.Мельничук, напевно, було би більше порядку в країні.

МОВОЮ ЦИФР

За даними "Інтерфакс-Україна" за посиланням на дані Держкомстату, в Україні, на 1 вересня 2003 р., проживали 47 мільйонів 241.6 тисяч громадян. За 8 місяців цього року на кожні 1000 чоловік народжувалося у середньому 8 українців, а помирало 16. Таким чином, коефіцієнт природного приросту населення складає "мінус" 8. Всього за цей період народилося 270 тисяч чоловік, а померло 511,7 тисяч.

Найбільш від'ємний коефіцієнт приросту населення зареєстрований у Чернігівській (-13,2), Тернопільській (-11,4), Полтавській (-11,3), Луганській (-10,8) і Донецькій (-10,2) областях.

За даними всеукраїнського перепису, що проходив 5-14 грудня 2001 року, у країні проживали 48 млн. 416 тисяч осіб, а за переписом, проведеним ще у рамках всесоюзного (в СРСР) у 1989 р., в Україні проживали 51 млн. 450 тисяч.

статус постраждалих має лише обмежена кількість осіб.

За останні роки в Чернігові і населених пунктах, розміщених довкола, у багато разів підвищилася смертність, у тому числі й ромського населення, від онкозахворовань, серцево-судинних та інших хвороб.

Не буду наводити статистичні дані, а наведу лише приклади зах-

вання. Болсно, однак чому дані про зростання онкозахворованості у нас приховують, чому про те, що наша область забруднена радіоактивним брудом, знають краще за кордоном, ніж у нас? Чому не ведеться профілактична робота з прийому ліків, які попереджують хвороби, не маємо інформації про забруднені плями землі і водоймищ? Таких "чому" - багато, на які

БАГАТО ЧОГО ПАМ'ЯТАЄ СТАРИЙ ГАЛИЦЬКИЙ РОМ...

БУТ СЕРЕЛ ПГУРО ГАЛИЦЬКО РОМ...

Ідучи до пансіонату, розташованому на околиці Львова, про свого співбесідника я знала лише те, що він живе тут з дружиною. Доля у цього 70-річного чоловіка не проста - він пережив війну, є одним із небагатьох у місті галицьких ромів, які жили на Західній Україні в Галичині ще до її приєднання в 1939 році до Радянського Союзу. Та К.Сурман не лише цим відрізняється від багатьох інших літніх ромів, які перебралися до Львова зі Східної України вже після війни, а й спогадами про війну, яку їм усім довелося пережити. Зрештою, його спогади тільки зайвий раз підтверджують те, що не можна узагальнювати, говорячи про ту чи іншу національність.

- Мій тато походив із німецьких ромів, а мама - з польських, її дівоче прізвище - Вишньовська, до речі, прожила без двох років століття. У батьків було багато - п'ять хлопців та чотири дівчини, але декотрі померли ще малими. Зараз залишилися лише я та дві сестри. Ще про одного брата нічого не знаємо, бо його вивезли на роботу в Німеччину, і він там пропав. Жили ми у Старосамбірському районі, в селі Воля

Кублянська. Там мали своє поле, корову, коней. Ми були господарською сім'єю!

Під час війни німці нас не чіпали. Певно тому, що мій тато був ковалем. Він робив для багатьох плуги, вози, все, що людям було треба, він робив. Одного разу приїхав до нас німець і за собою привів двадцять чотирьох коней, запитав чим перекладача, чи може батько до четвертої години підкувати ті коні. Мій брат Славко каже татові: "Що ж ми за ковалі, як не підкуємо?". Поки вони працювали, мама накрила стіл на дворі. Коли сіли їсти, німець звелів усім перекреститися. Він був ще й дуже справедливий, за роботу татові заплатив стільки, що ми на ті гроші корову купили! А мене попросив, щоб я його через ліс провів. Я - на коня і погнав уперед, перевів їх через річку

до Старого Самбора. За це він мене обійняв, витяг гроші... Я кажу: "Та ви вже моєму татові заплатили!...", а він: "Ні, ні! То твої!

Бери, купи собі якусь одяжину". Він добре ставився до працелюбних людей, коли їхав селом, то заходив до хати і де був порядок, чистота, худоба доглянута, то наказував видати тому господарю премію!

Після війни, коли ми перебралися до Самбора, мене, вісімнадцятирічного, арештували, бо не хотів йти до армії. Двадцять з половиною років відбув у таборі під Карагандою... Мені дали 25 років, але я відбув тільки половину, бо працював у дві зміни на шахті, і мені день за два рахували. Я був молодий, жвавий до роботи, то, здається, мені й не так важко було. Мене навіть начальник табору поважав, казав, що мало бачив таких працюючих, як я. Потім я поїхав додому, до батьків. Привіз їм трохи грошей і знову повернувся в Караганду - завербувався розвантажувати кораблі в порту. Я тоді купу грошей заробив.

Віддав їх батькам, і вони за них побудували великий дім. А я знову поїхав - на Донбас, працювати в шахті... Я мало був удома, вся моя молодість минула по світу. За своє життя багато чого пережив, на всю газету історій вистачить!

Тепер живу тут, маю пенсію по інвалідності, бо майже не бачу. Десять років тому з Софією шлюбилися в церкві. Однак ми тут просто доживаємо свій вік... Не лікують нас, усе треба робити за свої гроші, а де їх узяти? Я багато маю хвороб, але Бог тримає на цьому світі, бо він кожного видивив його час! Я не є грішник перед Богом: я циган, а цигани - дуже хороші люди! Ми людини ніколи не продамо! Як то було в радянські роки, коли люди виказували один одного, наклепи писали, людей кидали по торнах, вивозили у Сибір... Серед циганів, на щастя, такого ніколи не було, я про такі випадки не чув...

Розмовляла Марта Швець, м.Львів

На фото: Казимир та Софія Сурмани у своїй кімнаті в Львівському геріатричному пансіонаті

ШЛЯХ ДО ІСТИНИ ПРОКЛАДАЄ ПРАЦЯ

О чаціпнаско дром дел дром е бувті

- Тетяно Костянтинівно, що спонукало вас прийняти до нас з Молдови?

- Мені випадково потрапила в руки газета "Романи Яг" від однієї знайомої жінки, яка перебувала з робочою поїздкою в Закарпатті. Крім газети, у неї був ще й українсько-ромський розмовник та дитячий журнал "Кгаморо" ("Сонечко"). Мене здивували ці видання, які випускаються на високому професійному рівні у товаристві "Романи Яг". Через Інтернет я познайомилася з керівництвом товариства і попросила дозволу завітати у вашу організацію, коли буду у Закарпатті у своїх справах.

- Пані Тетяно, розкажіть коротко про себе і про те, чим займаєтесь на сьогодні?

- Народилася я в молдавській столиці - м.Кишинів у 1978 році. Вчилася до 9 класу у селі Казанішта, далі у ліцеї в Кишиневі. По його закінченні поступила в Кишинівський державний університет на історичний факультет зі спеціальності музикологія й архівістика. Дипломну роботу захищала на тему "Цигани Бессарабії, 1812-1944 роки". При цьому ж університеті закінчила магістратуру зі спеціалізації "Європейські південно-східні дослідження". В основному досліджую історію ромів. Аналізую її на лінгвістичній основі та на базі архівних документів, які знаходяться в архівах Молдови, Румунії й інших країн. Цікавлять мене й архівні документи та різноманітна інформація у засобах масової інформації щодо ромів в Україні.

Багато мені допомагають у цьому мої рідні, адже моя мама

Тетяна Сирбу - молода молдавська аспірантка, яка вивчає історію походження ромів Бессарабії і є членом молодіжної ромської організації Молдови "Тарна ром" ("Молоді роми"). Пропонуємо ексклюзивне інтерв'ю для нашої газети.

- історик. Молодший брат Василь - інженер-програміст й теж надає мені багато послуг.

Наразі я аспірантка першого курсу Кишинівського державного університету. Досліджую історію ромів Бессарабії під час Другої світової війни, період Голокосту 1942-1944 роки. Маю кілька публікацій у журналі "Колаж" зі середньовіччя та сучасної історії. Оpubлікувала статтю про історію ромів Бессарабії з 1812 по 1918 роки у книзі "Рома", яка вийшла в Румунії. Працюю науковим співробітником в Інституті міжетнічних відносин. Крім того, приділяю чимало уваги громадській роботі в організації Молдови "Тарна ром", яку очолює ромський юрист Марин Алла.

- Якими питаннями займається молодіжна ромська організація "Тарна ром"?

- Товариство було організовано у березні 2000 року. У рамках організації створено кілька департаментів, зокрема з прав ромів, жіночих прав, міжнародних прав ромів, навчання і виховання ромських дітей. Наша організація нещодавно виграла

проект з моніторингу - визначити соціальний і економічний рівень ромського населення Молдови. Розрахований він на 3 роки.

Крім "Тарна ром", є у Молдові ще 10 ромських організацій. Всі вони молодіжні, і всі намагаються визначити свій напрям діяльності, особливо щодо поліпшення матеріального становища ромів. Один із пунктів цього проекту - організувати в одному із районів на півдні Республіки Молдови - Ковальську справу.

Займаються молдавські роми, як і у вашій області, виробами із дерева, металу, виїжджають на заробітки у великі міста. Іхній азарт, щирість, гостинність є спільною рисою як молдавських, так і закарпатських ромів.

- З яким враженням від перебування на Закарпатті ви поїдете у Молдову?

- Дружелюбність, щирість у ставленні до мене працівників товариства "Романи Яг" і тих ромів, серед яких я знаходилася протягом мого перебування, допомогли мені почувати себе так, ніби я була серед близьких друзів і рідних.

А щодо історії походження ромів, то вона все-таки буде вивчена - через нелегкий науковий шлях і наполегливу працю.

Валентина Ткаченко

РОМ-ПРЕС

Навколо погій у Молдові - "рука Москви"

Нинішні події у Молдові називають відлунням подій у Грузії. Мітингова ейфорія не вщухає. За моделлю федеративного укладу Молдови з Гагаузією і Предністров'ям вгадується рука Москви. Як і за підтекстом про російську армію - гаранта стабільності в Молдові. Президент Молдови Воронін відмовився категорично підписати такий варіант, відчуваючи, що цим викличе обурення народу.

Закарпатці - найбідніші в Україні

В Закарпатті найвищий індекс бідності в Україні. Він складає 50,5%, тоді як у цілому по Україні - в два рази менше. Якщо середня зарплата в Україні - 498,3 гривні, то на Закарпатті за зарплату навіть не повідомляється.

Для прикладу, індекс бідності в столиці України Києві лише 6,9%, а середня зарплата сягнула за 809,5 гривень.

Бідно живуть пересічні закарпатці, а що вже казати про ромів, які повсюдно не мають праці.

VI Всесвітній ромський конгрес

Як стало відомо з відкритого листа голови парламенту IRU Еміла Шуку до Драгана Явремівича, VI Всесвітній ромський конгрес пропонується провести не у Лондоні, про що говорилось раніше, а у Відні. Це місто запропоновано Райко Джуричичем як місто проведення Ромського політичного об'єднання Європи.

На конгрес будуть запрошені делегати-роми з країн Європи, Америки, Азії, Африки.

Третій фестиваль міжнародних фільмів буде проведений 31 січня - 1 лютого 2004 р. в Роттердамі під назвою "Колісь ми були птахами".

Він присвячений ромам. Таким чином буде продовжена традиція перших фестивалів: свята співу та багатства неписемних видів творчості. Назва програми взята з розповіді старого рома про те, що колись роми були птахами і вільно могли перелітати з місця на місце. У світ ромів введуть дванадцять короткометражних та документальних фільмів. Більшість із них будуть на ромській мові і представлятимуть гру ромських акторів. Для глядачів буде проведено ретро-показ класичних ромських фільмів із країн Європи. Ці фільми представлять на святі ромської культури розмаїття самобутнього ромського мистецтва. Для вирішення питань, які можуть виникнути, просимо звертатися до Людмили Чвікової:

E-mail: cvikova@filmfestivalrotterdam.com

Книга в газеті

Аладар АДАМ,
Юлія ЗЕЙКАН,
Євгенія НАВРОЦЬКА

Парно бар
ай кало кінно

Білий камінь з чорної катівні

ЗА МІСЦЕ ПІД СОНЦЕМ

ПАЛА ТГАН ПАСЕ КГАМОРО

Слухати пана Марінко - наче перегортати сторінки якоїсь книги. І книги, написані на історичну тему. Все там є: і про те, як жилося ромам за чехів, за мадярів, за руських. Утім, перегорнемо сторінку життя, яка безпосередньо стосується Голокосту.

- Народився я 74 роки тому в селі Шаланки, де проживаю й нині. Коли прийшли німці та угорські жандарми, в одну мить наше життя вже перемінилося. Якщо за чехів (Закарпатці у 1918-1939 рр. входило до складу Чехословаччини - Автор.) не бідували, бо мали свої господарства, а в них і коней, і різну живність, та й займалися споконвічними ромськими ремеслами, то наразі все було забрано. Господарі залишилися ні з чим. А коли врахувати, що ромські родини багаті дітьми, то можна собі уявити становище, в якому опинилися.

Михайло Михайлович зізнався, як на духу, що спомини крають його серце, і тому розкаже те, що потрібно, аби добре затамили молоді роми. Нехай знають, як жили їхні діди, і цінують мирний день і право мати освіту, роботу. Мусять боротися за своє місце під сонцем, бо від нас його затуманили темними хмарами.

ПРО ХМАРИ

Все дійсно стало темним, коли до нашого табору увірвалися німці та пір'яники. Вже чули, що познущалися над багатьма родинами (у таборі було всього близько 30 осіб). Мене разом з усіма здоровими чоловіками забрали. Спочатку всіх гнали пішки, а далі посадили на машини. Довго мені ще лунали крики та зойки жінок, з вух яких виривали завушниці. А з рук - персні та браслети. Немало жінок були побиті, змордовані, згвалтовані. В Мукачеві поселили нас у Будинку сліпих. Там було близько 700 чоловік з усіх навколишніх сіл. Поміж ромами було чимало і євреїв. Чи не кожного дня нас відвозили на машинах на околиці Воловця. Там трудилися у лісі. Виконували найтяжчі роботи. Увечері зморених, змучених саджали у криті машини, в яких завжди сидів автоматник, і привозили у Мукачєво у вже згаданий мною Будинку сліпих.

Харчування було жадливе. В тому одязі, у якому нас забирали з дому, було холодно. Ноги обмотували старим лахміттям, яке залишилося від колишніх мешканців.

Я вже до того схуд, що одяг теліпався. Та якось тримався, очевидно, допомагала молодість. Інші теж виглядали не краще за мене. Багато з тих, кого відправляли на роботи, хворіли й вмирили.

ПРО ПИВО

Уявіть собі, що довкола говорять про пиво, а ти й не знаєш, який цей напій на смак. У мене руки були в крові - ламав і

РОМИ ВИНУВАТІ?

О РОМА ДОШАЛЕ?

Зовсім недавно золотонішким ромам було не до жарти. Всіх, хто приїздив торгувати на базар (до речі, базар ромський і знаходиться поруч із основним), міліція затримувала і перепроводжувала до райвідділу внутрішніх справ. Від ромів вимагали знання у скоєній дорожній пригоді, в якій постраждала місцева жінка. Торгівля в цей день не відбулася, нерви ромам було зіпсовано, діти ромські азелалися на голодному режимі, але винуватого було знайдено.

Місцевий житель, українець, скоїв наїзд автомобілем на перехожу. Поки жінка лежала неприомно, він сховав свій автомобіль, а потім приїб на місце аварії. Коли приїхали інспектори ДАІ, він дав свідчення, що бачив, як "якісь цигани збили жінку і втекли". Цього було достатньо, щоб міліція кинулася по "брехливому" сліду. Всіх водіїв, повторюю - ромів, затримували і відправляли до райвідділу. Там ставили вимогу з'явитися, хто скоїв аварію, обцяли потім усіх відпустити.

Наведу інший приклад. Учора я отримав газету "Черкаський край", в якій наведений факт кримінального злочину. У 2001 році було жорстоко вбито і пограбовано двох старих жінок. В газеті

пишеться, що міліція зразу ж заїдозрила циган. Скажу, що в ті часи ми, роми, торгували в Черкасах і кримінальна міліція, і "Беркут", і міграційні служби добре поспіали наші нерви, шукаючи циган, які скоїли той злочин. І ось учора я прочитав вирок суду вбивцв двох старих жінок. До довчного ув'язнення присуджено 21-річного хлопця, українця, який жив неподалік. Використавши взаємні добрі стосунки, він зайшов у квартиру, і жорстоко познущавшись із стареньких жінок, убив їх.

Такий приклад. Поїхав ром по селу скупити металобрухт. Один чоловік продав йому алюмінієвий бідон - "Дай десятку похмелитися, і згода".

Та незабаром прийшла дружина з роботи, запитала чоловіка, куди подівся бідон, що стояв біля хати. Чоловік, що, мабуть, украв циган, який приїздив за металобрухтом. Жінка зателефувала дільничному. Той затримав рома. Все село гудило - прокляті цигани крадуть, циган убивати, вшати треба. Ром клявся, що бідон у чоловіка придбав. Згодом той через силу ззнався, що добровільно продав бідон, щоб похмелитися. Та міліція все одно не

відпустила рома, а оштрафувала на 300 гривень за те, що в нього не було ліцензії.

Наведу ще один цюгоричний випадок. У місті Світловодську у місцевих жителів було викрадено двох дітей. Варто було свідку сказати, що якась схожа на циганку жінка вела якихось дітей, як міліція моментально кинулася по ромашукати в їхніх хатах цих дітей. Обшуки домів ромів, безпідставні арешти, затримування - все зазнали роми. А ось нещодавно стало відомо, що дітей знайдено на кордоні, і викрали їх не роми. Слава Богу, дітей повернуто батькам. Однак телебачення, яке в процесі пошуків показувало бідну матір, котра плакала та зверталася до викрадачів і до ромів на всю Україну, забуло показати дітей і матір після того, як діти знайшлися, а значить, забули зняти віну з ромів. Адже ті, хто бачив, чув по телебаченню цю передачу, не знають, що діти знайшлися через 2 місяці, і роми у цій трагедії ні при чому. І стереотипи "поганої нації" знову (і вже вкотре!) не спростовано.

Таких прикладів десятки. Отож, як у цій приказці:

"- Хто винуватий?
- Ром!
- Так в цьому році їх тут не було!
- Та вони тут колись коней продавали!"

Володимир Бамбула,
М.Золотоноша

ПОВЕРТАЮЧИСЬ ДО НАДРУКОВАНОГО

ДІТИ ПОЧИНАЮТЬ УЖЕ ВМИРАТИ

У минулому номері "Романи Яг" вмістила публікацію свого львівського кореспондента Марти Швець та коментар до цього народного депутата України від Яворівського виборчого округу письменника Володимира Яворівського про тривожну ситуацію

у Верблянах та інших селах, які розташовані поруч із полгоном. Як стало редакції відомо з достовірних джерел, у селах довкола сумнозвісного Яворівського полгону діти страждають на так званий "верблянський синдром" - вони почали масово хворіти і

непритомні. Таких дітей уже кілька сотень. У селі Дубровці від пухлини мозку померла дівчинка.

А в Італії деякі італійські військові, які проходили навчання на Яворівському полгоні, в себе вдома перебувають на карантині як такі, що мають якусь хворобу.

Юліанна Камська

На світліні Мирослава Горвата: погорільці з вул.Тельмана в Ужгороді

ШТУЧНО СТВОРЮВАНА ВІДСТАЛІСТЬ?
НА ЧАЧЕС КЕРДО О ЧОРОРІПЕ?

(Закінчення. Поч. на 1 стор.)

Станом на 01.02.2003р. мешканці даних будинків по вул.Тельмана боргують ДКП ЖРЕР-4 за обслуговування 7,5 тис.грн.

Повідомляємо, що в середині счня поточного року, через неправильне користування мешканцями пічним опаленням, згоріла самовільна дерев'яна прибудова та дах над будинком № 8 по вул.Тельмана. В двох квартирах цього будинку, загальною площею 90,2 кв.м., зареєстровано 13 чоловік, і на 01.02.2003 р. вони боргують 0,8 тис. грн. ДКП ЖРЕР-4 за обслуговування.

Виконком міської ради планує спорудити комплекс житлових будинків по вул.Ужанській для поселення мешканців потерпілих від пожежі. В поточному році відділу капітального будівництва передбачено кошти на проектно-вишукувальні роботи. Управлінням архітектури та містобудування, у зв'язку з цим, готується АПЗ на проектні роботи, а з земельним відділом - матеріали на відведення земельної ділянки під будівництво.

Заступник міського голови з питань діяльності виконавчих органів
Й.І.Повхан"

Гляньте-но на світліну, яку фіксував Мирослав Горват наступного дня після пожежі в будинку по вулиці Тельмана в м.Ужгороді. На тій вулиці проживають роми, яких тимчасово владюю понад двадцять літ тому було переселено в будиночки, де жили військові. Як уже писали - половина населення по вулиці Тельмана - люди хворі на туберкульоз. У місто постійно розноситься паличка Коха.

Де санепідстанція - міська, обласна?

Невже начальник управління охорони здоров'я облдержадміністрації пан Шніцер нічого не знає, газет не читає?!

Безперечно, у наш вік настільки жорстоке ставлення українців (успх європейців!) до цілого народу, який немало настраждався від нацистів, переживши Параміос (Голокост) - це явище ганебне.

Юлія Зейкан

вантажив кукурудзу, яку полишену мусили збирати і вантажити та відвозити на півний завод.

І так - тижнями. Не знати, де було краще - на лісороботах під Воловцем чи на збиранні замерзлої кукурудзи. У багатьох місцях бадилля було під снігом, замерзнуте.

Настав у моєму житті день, коли вирішив сповнити свою мрію, про яку ночами думав. Найбільше бажання було втекти.

ВТЕЧА

Коли в лісі перевантажували кругляк, вийшло так, що наші наглядачі кудись пішли. Здається, перевіряти, як складають дрова на автомашини, що під'їхали. Один за одним, усі четверо із Шаланок, в одну мить розбіглися в різні боки, аби небавом зійтиса й порадитися, як дістатися додому. Не буду ятрити свою душу, бо дуже тяжко довелось нам.

І мерзли, і голодували, і місяць ховалися то на горищах, то в зруйнованих будинках, то на берегах, у ямах.

У Шаланки ж дісталися майже перед приходом руських (жовтень 1944. - Авт.).

ШАХТА

Заговорили згодом у таборі, що всіх військовоповинних хлопців забирали в армію. Цю звістку попервах зустрів радо. І в родині до неї поставилися оптимістично. Яким був подив шаланківського рома, коли дізнався, що замість армії буду працювати на відбудові шахт.

- Про ті шахти в м.Краснодоні, а моя була під номером 18, уже багато написано. Підневільна праця привела до того, що, як і першого разу, вирішив врятуватися втечею. Бо знав свій характер: далі не витримаю.

- Не один я був такий, - згодом розповідав Михайло Марінко. Десятки інших втікали від незвичної праці в забоях, де майже всі роботи були вручну, а плани щоденного видобутку були такими високими, що бригада не справлялася. Цю-

денно з глибоких забоїв нагора вивозили покалечених. Кріплення було слабе. Повітря - важке.

Чоловіки різних національностей трудилися на шахтах Донбасу. Були серед них і полонені німці, угорці, італійці, румуни. Мене, скажімо, після того як було зловлено, посадили на місяць у каталажку, добре побили, а далі відправили на попереднє місце роботи у шахту.

Це ще можна було вважати порятунком, бо інші, зокрема угорці, отримували по 5-6 років таборів суворого режиму. Їх відправляли, в основному, на північ, на лісопал.

- Сьогодні мені доводиться дуже скрутно, - говорить пан Марінко. - Три роки, які відробив ні за що, у моїй трудовій книжці не записані, - отже не рахуються у стаж. Пенсія у мене 68 гривень. Так оцінена і моя багаторічна праця у колгоспі. Вік мій такий, що замість доброго харчування, живу, аби жити з дня на день. Значна частина пенсії йде на ліки. І тому поміч від МОМ продуктами якимось рятує мене. Сподіваюся, що врешті отримаю грошову компенсацію. Дав би Бог, аби вона прийшла тоді, доки ще хмари не затулили мені навично сонце.

Записано від М.М.Марінко, 1927 р.н., с.Шаланки, Виноградівський район.
На світліні: М.М. Марінко з онучкою

ГЛУХОНІМА ФЕМІДА СУДИЛА НЕ ТИХ, КОГО ТРЕБА?

Під кінець вересня у селі Турт Ремети на Перечинщині висвітлили негативні боки нашого правосуддя. Більше того, це був суцільний фарс, у якому тісно переплелися корупція і обман. А це, як відомо, призводить до недовіри людей до служителів Феміди. А значить і до органів влади.

Проте про все по порядку. Ще у №18 "Романі Яг" була надрукована скарга до Генеральної прокуратури України про протиправні дії, які чинилися щодо ромів у ту злочасну ніч 27 вересня.

У селі гучно святкували Дні словацької культури, були присутні навіть представники словацького посольства в Україні на чолі з п.Шуфрічем. Сюди була задіяна вся районна міліція — обергати спокій громадян. І все було би добре, якби...

Якби четверо ромів не наважилися зайти до baru "Радванка" — випити пива в очікуванні автобуса, що мав їхати до сусіднього села Порошково. Якби не сліз за стіл і почали обговорювати свої справи. "Якби ми знали, що нам суди заходити не можна у такий день, то десятою б дорогою оминили цей бар, — розповідав ром-волох Василь при

зустрічі з кореспондентами. — Нехай напишуть табличку, що роман вхід заборонений..."

На нещастя, у барі знаходився працівник міліції (але не у формі) Василь Пересоляк, який був уже добре напідпитку. Судячи по всьому, роми для нього — ті, над ким можна позушчатися, можна показати свою зверхність і силу влади, наданої йому, на жаль, державою. Він почав вимагати від ромів поставити йому сто грамів, так би мовити "самі знаєте за що". Роми відмовили, мотивуючи, що з нього вже досить. Для міліціонера це було несподівано. Як, йому, і не поставити! Він першим поліз до бійки. Просимо звернути увагу читачів: першим. Ми на цьому наголошуємо, або у ході розслідування 25.11.2003 р. на суді все було перевернуто. Картина подала зовсім інша. Нби роми вже прийшли напідпитку і почали хуліганити в кафе, а Василь Пересоляк їх нби вгамовував і отримав при цьому від ромів "легкі ушкодження носа, ока, виллиці". Самі ж звинувачені пояснили адвокату Дідичину, що В.Пересоляк був настільки нетверезим, що навіть ходив досить невпевнено і будь-який опір діям "пана"

КАШУКІ ФЕМІДА БЕШАДАС НА КОДОЛЕН, КАС ТРОБУЯС?

міліціонера міг викликати його падіння і отримання ушкоджень, зазначених у експертизі, які, до речі, є типовими при падінні п'яних (мається на увазі ушкодження в першу чергу, носа, виллиці).

У бійку вступав ще один представник правоохоронних органів — Василь Блей (до речі, теж без форми) і допомагає своєму колезі. Здавалося б, конфлікт

шкіджено дев'ять із тринадцяти будинків. Розбито шибки, двері, дахи, все що було у хатах — посуд, ліжка, телевизори та інше. І все це діялося під контролем і наглядом керівників правоохоронців Василем Пересоляком і со-товаришами.

Ну, а як же суд? Чи засудив тих, хто заподіяв матеріальний і моральний збиток ні в чому не вин-

організатору ромського погрому. Судили за хуліганство, бійку у барі, "за неповагу і протидію правоохоронцям".

Знайшлися і свідки. Написана головою сільради характеристика на хлопців, яких судили — Михайла Каналоша та Омеляна Каналоша, стверджувала, що вони — особи "схильні до конфліктів". Хоча буквально за місяць до подій той же голова запросив до себе додому (!) одного з них, щоб той допоміг йому облаштувати підвал для господарських цвєй. Не за гроші, звичайно, а так. "Ти мене, я тобі!". Відлячив добре. Хлопцюв уже й стаття КПК встановлена — ст.296 п.3!

Мовчить і не бачить Феміда, що йдеться про зловживання владою тими, хто мав би охороняти спокій людей, незалежно від національності, раси, етнічного походження (ст.2 Конституції України), здоров'я, доступу до правосуддя! У діях Перечинської районного суду його не було. Чи не справедливіше було б засудити і правоохоронців (іх — у першу чергу!), котрі заїняли бійку і організували погром? Марно чекали роми під будинком суду правосуддя. Феміда, в особі кумулованих представників всіх глок місцевої влади — виконавчої, судової, який зав'язали очі, вуха, рот, руки, мовчить! Чи надовго? Час уже вносити сміття, що порочить ідеї правозахисту, з міліцейської хати!

Свєнєія Навроцька

На світліні: Михайло Каналош, Роза Каналош, Володимир Каналош біля будівлі суду.

вечерняний. Сварка у барі закінчена. Всі розходяться.

Та ні. Двоє "правоохоронців" організують сільську молодь, яка була присутня на святі культури, на покарання ромів. Близько двадцятьї години натовп збуджений алкоголем людей їде в район, де проживають роми-волохи, й громилять хати і все що в хатах. Сюжети погрому були показані по місцевому (29 вересня) і республіканському телебаченню. ("1+1", передача "Подвійний доказ", 18 листопада цього року).

В результаті погрому було по-

них людей, які кілька ночей ховалися від розлюченого натовпу в лісі та ярах разом з дітьми, які ще смочуть мамине молоко? А потім тільки й робили те, що виносили з хат пошкоджені речі, вимивали бруд, нанесений прорасистськи налаштованою молоддю? Коли вікна завшувалися скатертинами, щоб якось вберегти тепло для дітей, яких у ромських сім'ях повно у кожній хаті.

Ні! Феміда глуха і сліпа щодо правового захисту ромів. Судили якраз ромів — за те, що не дали написати міліціонеру Пересоляку,

ЗВЕРТАЙТЕСЯ ДО УПОВНОВАЖЕНОГО ВР УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Активну участь у міжнародному семінарі "Судовий захист прав людини: права і практика у міжнародних судах", який ми висвітлювали в "Романі Яг" №21(40) від 26 листопада 2003р., узяв головний консультант Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Василь Іванович Кузьо, який виступив з цікавою доповіддю, присвяченою правам людини. Він навіть прикладів з судової практики, і серед них той, коли роми неправомірно позбавили батьківських прав, а їх дітей віддали на всиновлення за кордон, про що писала наша газета. В.Кузьо повідомив, що прокурор області порушив справи проти адміністрації дитбудинку та тих чиновників, котрі оформляли документи на вивіз і всиновлення цих

ромських дітей. Про цей ганебний випадок було повідомлено Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Ніну Карпачову. Був зроблено все можливе, аби діти було повернуто в Україну, завірів головний консультант Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Був наведений також приклад про справу стосовно мучаківських ромів із табору, яких було бездіставно затримано.

"За 20 років моєї роботи прокурором, - сказав В.Кузьо, - був лише один важкий випадок, всі інші грабеджі, розбій тощо схоували - не роми. Роми - не основна загроза в нашій країні..."

У перерві нам вдалося взяти у Василя Івановича Кузьо коротеньке інтерв'ю.

— Василю Івановичу, з якою метою ви приїхали на семінар?

— Я працюю по Закарпатській області понад рік. Знаю ваших керівників, повністю володію інформацією щодо ромського населення. Роми по всієї України й досі позбавлені більшості соціальних благ - не можуть вихити на роботу, на навчання... Вони потребують особливого захисту.

Про цей семінар, який ознайомлює лідерів ромських організацій з судовою практикою згідно з національним законодавством і водночас виявляє правові та соціальні проблеми місцевих ромів, я

усно і письмово проінформую Уповноваженого Верховної Ради України Ніну Карпачову. Проблема багато. І захисту ром не має у державі, я в цьому переконався абсолютно. На семінарі виступають делегати з різних областей, і всюди одне і те ж безправ'я. Роми, через свою бідність, не можуть найняти адвоката, щоб захищав їх. Тому це має взяти на себе саме держава. Днями розмовляв із начальником Закарпатського управління юстиції - держава не дає жодної копійки на захист ромів.

Ситуація по Закарпатській області, як на мене, не є трагічною, оскільки у вас є така міцна орган-

ізація, як "Романі Яг", а також правозахисний центр "Романі Яг", які за рахунок різноманітних фондів допомагають ромам у правозахисті. Але це все одно не державні кошти. Та ж є закон про адвокатуру, в якому чітко сказано, що кожен громадянин України має право на адвоката. Інколи вдається захистити рома завдяки особистим стосункам між керівниками товариств та адвокатами. Та право на захист мав би мати кожний ром, без винятку. На семінарі я почув чимало обурливих фактів і цікаву для моєї подальшої роботи інформацію, що і було основною метою.

— Василю Івановичу, чи працювали ви у правозахисних органах Закарпаття?

— Так, 20 років я працював прокурором в різних регіонах Закарпатської області: по 10 років - у Воловцю та Хусті, 5 років був старшим помічником прокурора області. А тепер працюю в Києві по Закарпатській області.

— Чи приймає ви громадян як головний консультант Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини? Адже таких випадків, де ваше втручання, а також втручання Уповноваженого Верховної Ради Ніни Карпачової бажане і може бути вирішальним у захисті ромів, чимало.

— На жаль, поки що не приймаю. З наступного року у всіх областях буде представництво

Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Тоді обов'язково будемо приймаати громадян на місцях. Буде відповідний штат, будуть надані відповідні права. І тоді можна буде звертатися на пряму. Щоправда, нещодавно у мене були зустрічі з населенням у районах: в Мукачеві зібралося 75 чоловік, у Тячеві - 50, Рахові - 15, та, незважаючи на те, що було оголошення у пресі, жоден ром не прийшов на ці зустрічі. Більшість із них навіть не знають про цю службу, про те, що вони можуть звертатися письмово до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини за допомогою у вирішенні їхніх судових справ. А вже є чимало випадків, коли наша служба допомогла ромам.

Інтерв'ю взяла Людмила Кудрявська

СПІВЧУТТЯ

Закарпатське культурно-просвітнє товариство "Романі Яг" та Донецька обласна рада "Романі Яг" щиро співчувають Олександрі і Людмилі Карафетовим з м.Харків з приводу трагічної смерті сина.

Олександра

Донеччина і Закарпаття розділяють з батьками їхнє велике горе. До них приєднуються всі роми України.

На сьогодні вкрай загострилося питання, донькою якого народу вона є. Звичайно, албанці вважають її своєю, бо мама була албанкою, а македонці своєю, оскільки народилася Агнес Гонджа Бояджіу 27 серпня 1910 року в м. Скоп'є. Претензії стосовно відомої монахині висуває також Косово, а особливо місто Летиніце під час молитви у місцевій церкві, як свідчить легенда, юна дівчина прийняла рішення стати монахиною. Уряд Македонії вирішує встановити бронзову статую Матері Терези у Римі з підписом "Донька Македонії". Жителі індійського міста Калькутта також вважають її своєю.

Проте всі з мовчазної згоди замовчують той факт, що батько маленької Агнес був волохом, волоським ромом, який прикучував у сьогодишню столицю Македонії Скоп'є в той час, коли ця територія була частиною Оттоманської імперії. Тому зараз з'ясувати, чиєю донькою вона була не будемо, а наведемо слова Матері Терези, члена Ордену милосердя, заснованого Матір'ю Терезою, яка керує програмою боротьби з бідністю в Скоп'є: "Мати Тереза проповідувала любов, єдність, мир, в той час як їх боротьба протирічить її світоглядній сутності".

ДИТИНСТВО

Місто Скоп'є, де народилася Агнес, і нині вражає своєю етнічною строкатістю. Тут, крім албанців, македонців, сербів, проживає 40-тисячна ромська община, що об'єднує ромів-християн, ромів-мусульман, які відрізняються одягом, мовним різноманіттям, релігійними віруваннями. Тому її побутовий екуменізм позначився на всій її діяльності, він оснований на здоровому глузді: головне, щоб людина була хороша, а хто вона за віруванням, етнічною приналежністю - не так уже й важливо.

Сім'я Бояджіу належала до католицької громади. Маленька Агнес відвідувала з батьками церкву, співала у церковному хорі, була побожною і романтичною.

На світлині: Агнес Бояджіу в 1928 році перед від'їздом до Калькутти

НАШІ СВЯТИНІ

Легенда за життя

Легенда англа дживіпе

"Самотність і відчуття, що ти нікому не потрібний, - найважчий вид убогості".

Мати Тереза

Канадський священник Колодійчук, котрий займається питаннями беатифікації Матері Терези, маючи доступ до її особистих записів, щоденника, який вона вела протягом свого життя, знаходить такі слова: "У п'ять з половиною років, коли Господь уперше прийшов до мене, серце Христове стало моєю першою любов'ю". У 17 років вона вирішує стати черницею. Мама, на яку вона була дуже схожа, звичайно, спочатку заперечує, а потім погоджується і благословляє її. Старший брат Лазар, який навчався у військової академії Австрії, називає рішення сестри дівочою химерою, на що отримує від сестри відповідь: "Ти вважаєш себе значним, бо будеш офіцером і станеш служителем імператора з двома мільйонами підданих? Я ж буду служити королю всього світу".

АНГЕЛ КАЛЬКУТТСЬКИХ БІДНЯКІВ

Чернечий постриг та ім'я сестри Терези молода дівчина отримує в монастирі "Дочка Анни з Лорето" ірландського католицького ордену у далекому Дубліні, а через кілька років виїжджає для здійснення місіонерської діяльності в Індію. Спочатку вона працює в школі для дівчаток у Дард-жиліні, містечку, розташованому на північ від Калькутти. Протягом 20 років викладала географію в школі св.Марії, неподалік від Калькутти, була кілька років директором цього закладу. Але весь час просила дозволу у тодішнього

архієпископа Калькутти о.П'єре дозволити їй залишити монастир і допомагати найбіднішим і покинутим людям. Видіння, які постають перед черницею, закликають її покинути світ миру та спокою і йти до найнедолітших. Ось що вона пише у своєму щоденнику про свої діалоги з Господом.

- Батьку наш, як я можу залишити все і стати загальним помішканим, як зможу прилучитися до такого важкого життя, яке ведуть індуси, до самотності, безчестя, невпевненості?

- Ти стала моєю нареченою з любові до мене. Ти приїхала в Індію з любові до мене. І тепер тобі страшно зробити заради мене, заради спасіння ще один крок? Твоя великодушність остигає? Вберися у простий одяг індійських жінок. Твоє сарі буде святом, тому що стане моїм символом.

- Освіти мені шлях. Не дай мені обманутися. Якщо ти хочеш цього, подай мені знак...

Таким знаком стане драматичний епізод, коли Тереза побачила, як вкрити виразками, нездатну ворухнутися жінку, що живцем гнила, син привіз на візочку до міської лікарні і залишив там біля входу. Вона зрозуміла його, незважаючи на страшний запах її тіла, обмила рани і допомогла жінці померти з усмішкою.

З особистого дозволу Папи Римського 16 серпня 1948 року тридцятишестирічна черниця, переодягнувшись у дешеве сарі (носити яке буде пізніше великою честю), залишила дім, де її цінували і шанували, йде у страшні бідняцькі квартали Калькутти, маючи у кишені всього 5 рупій, а в душі тверду впевненість у своєму призначенні.

Один час вона жила просто на вулиці, просила милостину, аби не вмерти з голоду, збирала дрібні, вчила їх писати на асфальті, мити руки. А головне - ціною неймовірних зусиль збирала до покинутого барачу вмираючих бездомних і намагалася, як могла, прикрасити їхні останні хвилини життя. Чутка про самотню

маленьку черницю швидко поширилася містом. Муніципалітет виділяє Матері Терезі велике, але занедбане приміщення поруч із храмом індуської богині Калі. (Ось і духовний зв'язок ромки з Європи з праматір'ю ромської богині Сара-Калі).

Разом із колишніми своїми ученицями з місіонерської к о і

В Албанії 2004 рік оголошений роком Матері Терези, а 19 жовтня, День беатифікації монахині, - оголошений щорічним національним святом.

Хто ж вона, маленька на зріст, але велична духовно, жінка, яка з прикладом життя для багатьох її послідовниць? Чому були знайомі з черницею з Калькутти вважали за честь найвідоміші люди нашого часу - королі та президенти, Папа Римський і британські принцеси, видатні письменники та політичні діячі, буддисти і християни?

школи, бенгалкою Субхасіні Даш та ще одинадцятьма послідовницями, вони вичищають будинок для опіки і лікування хворих і бідняків: мийуть, годують, вішають ласкою, оточують увагою найбільш обділених та обездоплених. Кожного з тих, хто відійшов, Мати Тереза цілувала в чоло на прощання.

Так, у 1948 році з'являється Орден милосердя, сестри якого, крім традиційних чернечих об'єктів жити так, як їхні підопічні - у бідності, безшлюбності і слухняності, дають обітницю служити найбіднішим із бідних. У 1950 році її Конгрегація була офіційно визнана римською церквою, і Мати Тереза приймає індійське громадянство.

Діяльність Ордену спрямована на створення шкіл і притулків, лікарень для бідних і важко хворих людей. Вороги, з якими боролася Мати Тереза, всюди одні: нелюбов, байдужість, егоїзм, черствість - вічні людські вади.

У 1979 році Мати Тереза стала лауреатом Нобелівської премії "За діяльність та допомогу страждальній людині".

Справа Матері Терези продовжується і після її смерті в 1997 році. Нині в Конгрегації милосердя 330 тис. членів у 80 країнах світу. Є сестри Матері Терези і в Україні. Життя цієї дивовижної жінки прожити недаремно...

Підготувала
Олена Бойко

АКЦІЯ "ТЕПЛІЙ ОДЯГ"

АКЦІЯ "ТАТЕ ТРАМЦІ"

Метою нашої поїздки на Перечинщину було роздавання теплого зимового одягу бенефіціантам за програмою MDM, яка передбачає допомогу ромам, котрі пережили Голокост.

Паньоосніній пейзаж за вікном машини тільки посилював наше враження: скоро зима, морози, холоднеча. Тому ті теплі речі, які ми везли, - светри, пальта, чобітки були зустрінуті жителями таборів Перечина, Заріччя, Сімера як шасливій порятунк від Бога. У деяких таборах машина через осінню негоду і погану дорогу не могла дістатися хат, тому літні люди, опираючись на палички чи руки

молодших підходили до нашої "Газельки", щоб приміряти взуття і одяг, підбрати їх за розміром та кольором.

Говорить Марія Іванівна, 1922 р.н.: "Пенсія у мене 90 гривень, хоча пропрацювала на колгоспній фермі 35 років. За дрова віддала 50. Як "розтягнути" її, що залишилося? А у новому одязі піду у неділю до церкви. Поставлю свічку за тих, хто нам допомагає". Поланя Йосипівна, 1941 р.н., інвалід II групи (хворіє на астму), після того, як вибрала собі темносинє пальто, сказала: "Видиться мені, як одягну цей одяг - моя астма закінчиться".

Здоров'я всім! Носіть на радість!

Вл.кор.

Покотилося колесо циганськими шляхами

СЛОВО ПРО КНИГУ

Вони читають по долонях. Зірках також...

Ротайлас е рота романе дроменца

Вон драбарен пре бурнік. Ай пре черхеня...

Знаюся, збірку "Романо Дром" ("Подорож країною ромів" (Київ, Нора Друк, 2003), авторами якої Олена Чекан, Юрій Чекан (видання здійснено за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" та Інституту відкритого суспільства (Будапешт), прочитала на одному подиху. Можливо, тому, що давно накопичую матеріал із життя народу рома, серед якого працюю вже понад три роки.

Сьогодні колишній студент Ужгородського музичного училища, який, і вже навчаючись у консерваторії, систематично надсилав у відділ культури обласної газети, де тоді працювала, свої відгуки на концерти, розповіді про майстрів сцени і т.д., друкується на сторінках престижної періодици, він - член Спілки композиторів України, кандидат мистецтвознавства, а ще один автор книжки - Олена Чекан - кандидат мистецтвознавства.

Пропонована широкому читачському загалу, усім, хто цікавиться давньою й сучасною історією та етнографією, розвідка про життя, побут та мистецтво ромів України - про людей, які знайоми нам і не знайоми, свої і чужі, дитинно розкриті і герметично замкнені зсереди. Як зазначає у передньому слові ("Замість передмови") доктор мистецтвознавства, професор Сергій Тишко, "На землі споконвіку живуть поруч різні етнічні спільноти. Іноді кохаються і змішуються, іноді сваряться, б'ються й ненавидять. Процес встановлення взаєморозуміння - тривалий, часом болісний. Тим триваліший і болісний, що уявлення одного народу про інший - завжди складні й суперликі, здатність інстинктивного розокремлення "своїх" та "чужих" не зникає. Натомість вона міняється з часом - а плин часу залишає все менше інформації для осмислення нашого справжнього минулого".

Як наблизитися до іншої культури в контексті власної? Дійсно, це завдання непросте, але захоплююче. У всі часи було найважче зрозуміти іншого, хто поруч. А для рома - це українці.

Епіграфом до першого розділу "Циганським цвастям" автори взяли віщі слова Геродота: "Мушу зафіксувати все, про що мені розповідають; але я не зобов'язаний усьому вірити". Думається - це ключ до враження від зустрічей із ромами - різного віку, освіти, професії, вивчення минулої історії, традицій, зацкавлені, у тому числі й музичних, - це складає сюжет.

"Роми інтегровані до українського середовища настільки глибоко, що часом важко виміряти..." І на підтвердження своєї тези автори наводять строфи із пісн:

*Ой, чорна я си, чорна,
Чорнява циганка,
Чом си полюбляла,
Чом си полюбляла
Чорнявого Іванка.*

Народ рома упродовж багатьох століть вкладає свою частку в історію українських земель. Якою є вона? Як пишуть Олена Чекан і Юрій Чекан: "Приймемо як належне і те, що, скажімо, кількість ромів ніяк не вираховується; по-перше, вони не сидять на місці, по-друге, визнають своїми тих, у кого є половина (і навіть чверть) циганської крові. Зрозуміємо і розитість кордонів між локальними ромськими групами, бо ж, знову ж таки, - вони мобільні, вони плинні, і навіть їх ослість - нетрівка і непевна".

Прямуючи шляхом з Києва на Одесу дослідники просяться й на ніч до ромів із тим, аби краще пізнати їхній побут, культуру, закріпити свої теоретичні знання, почерпнути з книг, записати нове у звичаєвості тощо. У селі Фараонівка за царських часів тут, та ще на близькому Каїрі (нині - Крива Балка), відбулося так зване "заворення" волелюбних кочівників, яких тоді вважали вихідцями з Єгипту - і скільки в історії було таких завдорень... Нині це звичайне південне село з виноградом, з церквою, що будується й досі, з вулицею, що одночасно є траєкцією "Київ-Одеса". Бігають чорненькі дитки, обліпили авто подорожжючих...

А ще ось спостереження, і дуже важливе: "Ромське дитя у школі нудиться і ніяк не всидить за партою - тим рома зневажені, хоча, можливо, просто неправильно вчать. І, зрештою, чи не все одно, де сидіти - за партою чи на підлозі півколом біля вчительки? Тоді й навчання пільге - про це свідчить, скажімо, івано-франківський та ізмаїльський досвід".

Звершується розділ розповіддю, що українці, спостерігаючи за ромами, оцінюють їх, виходячи з власних уявлень про добре і погане, і про повсякденне поведіння, і таке інше. Експедиційні записи часом відбувалися просто неба, зі студійних експериментів, в яких брали участь терплячі наші реформатори, створився компакт-диск, і варіант його - відеокасета з ромською музикою.

І КОЧУВАЛИ - КУДИ ДУША ПРОСИТЬ

Пригадуєте, в Проспера Меріме Кармен говорить: "Як мій ром ти можеш убити свою ромні, та Кармен завжди буде вільною. Калі вона народилася - калі й помре".

У розділах "Вільні у просторі" та "Призупинений час" йдеться про те, що ромам "мандрівочка пахне", а це відбувається й на їхньому характері - не визнають обмеження.

Ром, дослідник культури свого народу Олексій Данілін (авторці цього першовідкриття книги довелося зустрічатися з ним, робити інтерв'ю-бесіду після повернення науковця з експедиції, в якій побувала і докторант університету з Техасу (США), пише про різні види кочівників, аналізує причини кочівлі, наводить численні документи різних "завдорень" і "усупільнення". До прикладу, кочівля є в пошуках заробітку, а є й така, коли повністю в Карпатах доведено до жербрацтва, рома даються світ за очі.

Знаменита ромська співачка Жанна Карпенко, розказуючи про кочування, з боєм говорить: "Як жили після війни? У страшенній тісноті; мама площею постулилася бездомним, у яких жило зруйноване було. В одній кімнатці з кухнею - чотири сім'ї. Я з братом і мамою спала на підвіконні. Під кухонним столом спали; під дверима".

У цих розділах читач (ром і гаджод) знайде оповіді про ромських циган, котрі живуть у багатоповір'ях, тоді як їхні брати по крові досі розкладають шатра чи влягаються просто неба, ромський табір ("Зона компактного проживання") на Заході й Півдні України...

Радванка під Ужгородом, де

Ром з Коростеня, член Спілки письменників України, перекладач на циганську, чудовий музикант і поет ділиться думками про весілля - обряд пишній і багатий; дотримання його - дуже важливе для ромів (і це незважаючи на внутрішню суворість на свободу у ставих стосунках ромів, закрита для стороннього ока. - Авт.).

Колись брали молодих дівчат - 14-16 років, чи й раніше. Нині ж дівчатка цього віку ще навчаються у школі, тому весілля часом відкладається.

Михайло (Міха) Козимиренко, перекладач ромською Шевченка і Пушкіна, автор одного з варіантів ромської азбуки, розповідає коровайні та інші циганські звичаї.

Анатолій Кондур, голова Ізмаїльської ромської громади, доповнює оповідь Козимиренка своєю - про звичай на Великдень.

У ромів є чимало інших традицій. Зокрема, це й циганський суд - одна з небагатьох, але дуже важлива з циганських інституцій у ромському середовищі (взагалі крадіжка або розбій серед своїх вважалися злочинами неопоравними, та разом з тим, частіше серед циган виникали конфлікти, що стосувалися, наприклад, невиконання боргових зобов'язань).

Анатолій Кондур говорить (про суд):

- Найгірше, що може бути, - це вигнання з табору.

Тяжка провина, наприклад, - не послухати батьків. Раніше як було - сватили трохи не з пелюшок. От було одного разу. Поли сватили хлопця й дівчину. Хлопець десь поїхав, а її спокуюв інший і не просто спокуюв, а покохав по-справжньому і знайшлося у них дитя вже. Минуло два роки. Посватаний хлопець повертається, а тут таке. Так друготач в одномиті переноситься в табір С.Озерне, що на Одещині, де додому з ринку увечері поверталось "останні рома на стареньких "копійках" і "шістках", розбитих "запорожцях". Такі були їхні залізни "кони".

У загаданому табірі "малаята, що крутилися тут, почали переступати, крутітися тут, почали підстрибувати, рухаються абсолютно природно й ритмічно під музику".

Розділ "Призупинений час" має епіграф із "Циганської музи" Ліни Костенко:

*Неписаний закон циганського народу -
Віків не ворухити, бо буде каламуть.*

Вільні у просторі, не стиснені рамками своєї землі, не вкорінені, не прив'язані ромі, намагаються лишатися собою "у вично змінному просторі, у калейдоскопі пейзажів..." Так спливає циганський час - з однією традиційністю, стійкістю звичаїв, непероруністю законів, що "власне, і закорінують циган", - як вважають автори книги, - на білому світі.

Що є знахідкою? А вкраплення в текст різних історій. В розділі "Призупинений час" - це власноручна казка "Як женився Вайда з Ружою".

Роми вважають, що багаті та знатні роди не бояться прокльону. Що ж до клятв, то вигорудуваний циганський суд використовував клятву перед іконою як

найостанній аргумент правоти звинуваченого.

Невдячна то справа "роздягати", образно кажучи, книжку. У ній досить влучно підмічено: святій Георгій, перелушавши на своїй дорозі немало циган, запитає у Бога про них. І що ж той відповість?

- Передай циганам, нехай за своїм законом живуть. Де замолить, де запросять, а де й так візьмуть.

Читач знайдує у виданні й казки циган-келдерарів, й оповіді "Про ромський одяг і дещо інше", й казку карельських циган (північно-російських), а також оповідь Валерія Сухомілинова про поховання під час кочівлі.

Справжній калейдоскоп життя - рецензоване видання. І про їжу розказується (для циганської жинки обов'язковим є вміння добре готувати їсти, смачно лекти). Говорить Морка, угорка з Ужгорода, гарна кухарка, що працює за замовленням.

- Яюсь я отримала замовлення спекти для циганських хрестин величезного торта у вигляді конверта з немовлям... Циганські хрестини - багата гулянка, як і весілля; запрошено багато сотні осіб, і відповідно було замовлено пиріг - дуже щедро, втім, оплачений. Я дуже засумнівалася: то як його їсти, голову відізати дитя, чи що? На хрестинах до торта ніхто й не доторкнувся. Борт багато інших страв, тістечок і пирогів. А на Моркін пиріг усі дивилися, хитали головою і говорили: "Ю-ой!", потім кудись віднесли; там він довго стояв, мабуть, зіпсувався.

Циган розказував, скільки має роботи

"Репрезентативність. Врожде акторство. Бажання здаватися кращим, ніж є насправді. Встанотий з могок театральний принцип "світ - сцена, а люди - актори". Втім, у циган трохи не так, як у Шекспіра: світ - сцена, ром - актор, а гаджод - глядач..."

Нелегко розказати у короткому слові про книжку і все зібране в ній за довгий час не шукачами сенсації, а спеціалістами - добрим друзями ромів. В актив можна зарахувати й коментарі сміх ромів до побаченого, почутого дослідниками-науковцями.

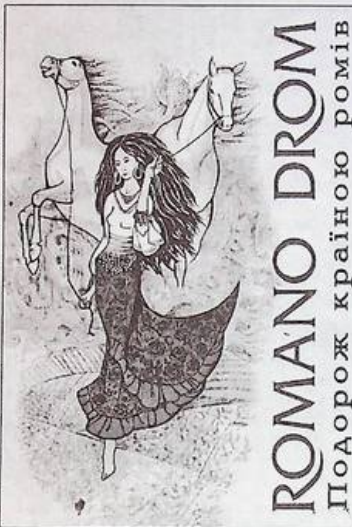
Анатолій Кондур, великий відвічник ромської культури, якогуже представляли, говорить:

- Циганські промисли ми нині намагаємося зберігати. Особливо ковальські... Ми хочемо реконструювати кузні. Щоправда, для залучення молоді уже б туди та електрозварювальний апарат.

Свого часу ромі вміли, як ніхто інший, похвалитися виробами гребінців з рогу (були ромі й кожум'яки, майстри по дереву, лозоплетінню), виготовленням дерев'яних решіт, держаків до лопат, ложек та ополонців.

А це городничтво й садівництво, бджільництво, ткацтво... Утім, аби пізнати народ, який із нами поруч, - варто прочитати цю книгу.

Юлія Зейкан

Поради віт Ради
Драбаріне катаре Рада
з 10 по 23 грудня

Овен - добрі стосунки в родині - запорука ваших успіхів у найближчі два тижні. Прибуток буде значним, якщо ви укладете угоду з партнером, з яким мали справи в минулому році. Можуть статися деякі непорозуміння з колегами. На вас чекають дні, насичені зустрічами та подарунками. Гарний настрій гарантується.

Телець - будьте особливо делікатними у цей період. Попит на те, що ви вмієте робити, значно підвищиться, і доведеться декому відмовити. Фінансові справи підуть добре, проте ставтеся уважніше до свого здоров'я. Особисті стосунки досить стабільні. Горло та бронхи - слабке місце у грудні.

Близнята - у вас не буде часу на роздуми, бо чекає безліч важливих справ. Від вашої спритності залежить уся родина, хоча прибуток буде не тільки від вас. Документи, які стосуються житла, необхідно оформити терміново. Освідчитись у коханні бажано саме до Нового року.

Рак - у найближчі два тижні, вам не завадить терпіння. Можливо, не всі зароблені гроші ви зможете отримати зараз, але і свята ще є попереду, тому не засмучуйтеся. Почуйте про себе багато теплих слів, якщо поїдете у відраження. Бережіть шлунок та органи дихання.

Лев - не все буде гаразд у сімейних справах, тому, якщо цар звірів зможе, краще з Лева на деякий час перетворитися на тишеньке зайчатко. Може виникнути складна матеріальна ситуація, якщо ви зараз покажете характер. А от на допомогу друзів можете розраховувати. Бажано міряти тиск.

Діва - готуйте подарунки вже зараз - на свята їх доведеться дарувати значно більше, ніж завжди. Родина ваша досить мобільна - хтось кудись поїде. Для вас, на жаль, подарок зараз може не трапитись, та ви своє ще надолужите. Здоров'я обов'язково покращиться.

Терези - не витрачайте багато часу на другорядні справи, займіться серйозними. Бажано до Нового року оформити особисті папери. Якщо вирушите у подорож, вона буде досить вдалою. Можна підтримати здоров'я вітамінами, бо на вас чекає значне навантаження.

Скорпіон - ваше несерйозне ставлення до себе, на жаль, дасть свої результати. Особисті стосунки налагодяться, проте не слід ставити умови, а також - говорити неправду. Тільки від вас залежить, чи будете на Новий рік щасливими.

Стрілець - навчання, наполеглива праця, і ви будете мати те, до чого прагнете. В особистому житті все буде добре. навколо вас багато хороших людей, не піддавайтесь поганим емоціям та будьте здорові!

Козеріг - підлікуйтеся і - рухайтесь вперед. У грудні вам поталанить і деякі зайві гроші у вас з'являться. Людина протилежної статі, яка вас цікавить, звернула на вас увагу, проте вам не слід робити перший крок.

Водолій - витрати на подарунки та хліб насущний примусять вас шукати додаткову роботу. Зверніть увагу на стан здоров'я, поки це не стало головним питанням вашого життя. І не забувайте про дорогих для вас людей - приділіть їм більше уваги.

Риби - у вас добра вдача, бо у пригоді, яка сталася з колегами, могли постраждати і ви. Буде досить багато зайвих витрат, але це прийнятний клопіт. У особистому житті можливі ускладнення, будьте мудрим. Голова та судинна система потребують уваги, але у двадцятих числах на вас чекає приємна несподіванка і про хворобу зразу забудете!

РОМАНИ ЯЗ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства
Росстраційне свідоцтво серія KB №5877 від 20.02.2002 р.

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Евгенія НАВРОЦЬКА**

Редікція не завжди поділяє позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція зберігає за собою право виправляти мову і скорочувати матеріали.

Повний або частковий переклад матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія Яз"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефон (03122) 611-39-56.
E-mail: romyag@tn.uz.ua
http://www.romaniayaz.uz.ua

Віддруковано в Ужгородській міській друкарні, вул. Руська, 13. Умови друк. арж. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 1948

ХУДОЖНЯ ГАЛЕРЕЯ. РУБРИКУ ВЕДЕ МИКОЛА БЕССОНОВ

ЕСМЕРАЛЬДА З ОБЛИЧЧЯМ АФІНИ

Оглядаючись на століття назад, ми прекрасно бачимо еволюцію європейського мистецтва. Нашадки гідно оцінюють новаторство імпресіоністів та їхніх послідовників. Творчості людей, які йшли неходженим шляхом, зараз присвячені численні дослідження й альбоми репродукцій. Але мало хто замислюється, що паралельно Дега, Гогену і Пікассо існував світ Салону. І сучасники вважали правдивим мистецтвом ретельно промальовані полотна на античні і біблійні сюжети - тут усе було звичним, пізнаваним, створеним за "канонами прекрасного". Аж до Першої світової війни офіційними лідерами мистецтва були не бунтари, а посередності, що вміють догодити смакам буржуазної публіки. Ім дставалося все: гонорари, вигідні замовлення, захоплені статті критики. І вже ж, звичайно, вони були впевнені, що їм гарантоване почесне місце в історії мистецтва.

Та час розпорядився інакше. Тисячі колись голосних імен геть-чисто забулі. "Шедеври" салонних майстрів здаються тепер слашавими, фальшивими, зайво пафосними чи зайво сентиментальними.

Можливо, скульптор Раймон Сюдр зраховував себе до новаторів, виставляючи на Салоні 1913 року свою композицію "Есмеральда і Квазімодо". Його горбань має перевернуті пропорції - чим не виклик реалізму, що набив оскомку? Але через прірву не можна перебраться в половину стрибка. "Циганка" Есмеральда так і залишилася наслідуюваням античним образам. Н бубон, ні сукня вільного фасону, ні

вірна кізка Джали не наближають цю застиглу постать до образу, створеного Гюго. При всій своїй міцній класичній освіті, художник виявився органічно не здатний передати тендітну юність і вільний дух вуличної танцюристкі. Обличчя, виплилене за давньогрецьким шаблоном, не виражає ніяких емоцій.

Романтичному роману Гюго перші сто років після його створення фатально не

щастило в образотворчому мистецтві. Досвід скульптора Сюдра - це лише типовий приклад у довгому ряді картин, скульптур і книжкових ілюстрацій. І дивитися на салонну "Есмеральду" треба саме так. Володіння ремеслом - лише перша умова творчої удачі.

А успіх до ілюстраторів "Собору Паризької Богоматері" прийшов набагато пізніше. В другій половині ХХ століття.

Раймон Сюдр "Есмеральда і Квазімодо". 1913 р.

РОМИ СМІЮТЬСЯ

РОМ І КОБИЛА

Ром Нано повертався увечері додому, в своє рідне село. По дорозі, через ліс, він надібав на спутану кобилу. Як побачив її - очі загорілися. Кобила була гарна, як лялька.

- Оце те, що мені треба! - каже Нано сам до себе. - Мабуть, візьму. Бо гріх залишити. А залишу - вовки з'їдять. Краще я візьму, - вирішив ром.

Він розв'язав пута, сів верхи на кобилу і поїхав додому.

Нано був вдячний кобилі: вона йому добре служила. Тепер він навіть по селу вже не ходив пішки.

Та одного дня чортів нічим було пошпититися, і він зів на дорозі Нано і колишнього хазяїна кобилі.

- Ей, цигане, це моя кобила!
- Не може бути, - відказує Нано.
- Чому це не може бути? Так і в насправді, бо кобила мені дуже знайома.

Хотів Нано рушити далі, але потерпілий зупинив його і примусив йти до поліції.

Там Нано й кобилу затримали, поки колишній хазяїн приведе свідків.

Минуло три дні. І ось всі вони, крім кобилі, стоять перед суддею.

- Чуєш, цигане, - каже суддя, - всі свідки показують, що кобила належить позивачеві.

- Належала, пане суддя, - відповів на це Нано.
- Як вона опинилась у тебе? Ти її вкрав, злодюго?
- Побий мене грим, я не вкрав.
- А що ти зробив?
- Добру справу, щоб ви були здорові, пане суддя.
- Кажі.
- Я хотів врятувати її від вечної пащі. Кобила стояла в лісі одна, та ще й така гарна. А я людина жаліслива.

- І узав її з лісу?
- Так, пане суддя, щоб вовки не з'їли.
- І куди привів?
- До себе додому, щоб ви довго жили, пане суддя.
- А чому не до примарії (міська або сільська управа)?
- Бідна моя голівко, не жартуйте, пане суддя, пожаліте нещасного цигана, але кобилі яка різниця - потрапити до пащі вовка чи до пащі примаря?

Стенан Келар

ПЕРАСА

- Як же це у вас у таборі немає лікаря? Що ж ви робите?
- Нічого, вмираємо природною смертю.

- Сар кадо ке туменде андо таборо най дуггадо? Со туме керен?

- Канчі (ніч) мерас мерібнаса сар са пре лума.

Ром сидить на печі і говорить:

- Синку, ти сарай зачинив?

- Зачинив.

- А дірку закрав, щоб кінь не виліз?

Ром бешел про бов ай пенгел:

- Чгаворо, ту пгандадан е шпайза (сарайо)?

- Пгандадан.

- Ай е гроба (хів) пгандадан гой о грас те наджал аврі?

РОМАНЕ ХАВЕНАТА

КРУЧЕНИКИ З ОВОЧАМИ

500 г яловичини, 2 морквини, 1 цибуля, 3 квашених огірки, олія, сіль, перець.

М'ясо миємо, нарізаємо на шматки і відбиваємо. Цибулю та огірки ріжемо на кубики, моркву натираємо на тертці з великими дірками. На сковорідці розігрівимо олію і підсмажуємо цибулю з морквою. Охолоджуємо і додаємо огірки. М'ясо солимо, перчимо, на кожний шматок кладемо приготовлений фарш, закручуємо й фіксуємо ниткою або дерев'яною шпичкою. Крученики підсмажуємо, кладемо у каструлю, доливаємо трішки води і тушуємо до готовності.

КРУЧЕНИКИ ЗЕЛЕНИМАТАСА

500 г гурувняно мас, 2 моркори, 1 пурум, 3 лонде краставеці, олія, лон, піпері.

О мас тговас (морас), чгінгерас про котора ай саннярас. Пурум ай о краставеці чгінгерас пре ціне котора е морква рандас пре терка. Пре тігая татярас е олія ай пекас е пурум ла морковаса. Шударарс ай кетане сьовас о краставеці. О мас лондарарс піпераса, пре сако котор сьовас о фаршо ай болдас лес, ай пгандадас тгавеса, вай ціне сане каштореса. Крученики пекас, ай сьовас анде піярі, цера паї ай пре ловкі я кіравас, те авел гата.